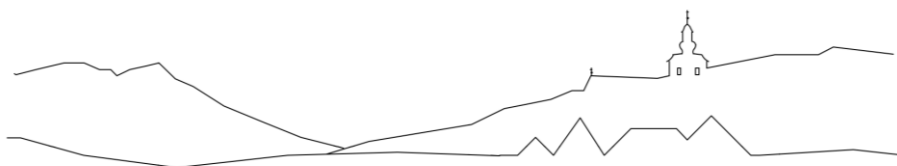

PEREMHELYZETEK

A kortárs székelyföldi építészet kritikai elemzése

PEREMHELYZETEK

A kortárs székelyföldi építészet kritikai elemzése

TÉZISFÜZET

Kovács-Magyari Zsuzsa

2023

Témavezető: Sugár Péter DLA
Konzulensek: Major György DLA, Péterffy Miklós
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Építőművészeti Doktori Iskola
2023

ABSZTRAKT

Doktori kutatásomban a kortárs székelyföldi építészetben kialakuló új építészeti szemléletmód tendenciáinak egyensúlyi helyzetét vizsgálom. Székelyföld földrajzi fekvésének köszönhetően - Románián belül, mint az ország közepén fekvő periféria, hazai viszonylatban, mint peremvidék - elszigetelt régióként jelenik meg a történelem során. Természeti- és épített környezeti adottságai megőrződtek, a változások lassú hullámai érintették, ellentétben a rendszerváltás utáni, illetve a 2000-es évek elején bekövetkezett, a hagyományos gazdasági- és társadalmi értékrend megváltozását eredményező folyamatoktól.

Minderre a kortárs építészet is reagált oly módon, hogy a kultúrtáji és hagyományos építészeti értékekből merített inspirációt, a korábban egységes képet mutató településszerkezeteket szerves módon folytatva. Dolgozatomban a helyi építészeti csoportjának útkeresését mutatom be, a közös szemléletmód kibontakozását, mely a 2009-ben elkezdett faluképvédelmi programmal indult. Majd kortárs építészeti példákat elemzek, kiemelve a közös irányokat.

A kortárs székelyföldi építészet természeténél fogva regionális jellegű, kisléptékű, vidéki építészetként határozható meg. Kutatásom elméleti hátterét ezért a regionalizmus fogalmi kereteinek vizsgálata biztosítja. Regionalizmusról általában akkor beszélhetünk, amikor az identitás, a közös értékek alapján szerveződik egésszé egy regionális egység. A helyi építészeti identitáskeresése, vagy saját karakter-keresése legitimálja a terület adottságait elemző regionális építészet megjelenését, ahol a tervezés alapja lehet a kultúra, a táj, a meglévő épített környezet - anyag, szerkezet, lépték, arány, működés és használat - megismerése, megértése, befogadása és újra értelmezése, a hagyományos építészet elemeit absztraháló kortárs építészet.

01 – Tézis

A székelyföldi építészek önállósodása, az informális szakmaszervezési gyakorlat egy **történeti autonóm, önszerveződő formán** alapul, mely a helyi közösségi öntudatból, identitástudatból táplálkozik, tudatosan ráismerve és integrálva a történeti értékeket.

A kultúrtáj, a hagyomány identitásképző erő, emellett a székely társadalmat egy sajátos történeti önszerveződési forma is jellemzi, mely letelepedéskor alakult ki, és a hagyományos térstruktúrát, településszerkezeteket is meghatározta. A közös gondolkodás a helyi építészetről, valamint szakmai párbeszéd a térség építészetének múltjáról, jelenéről, és jövőképéről a 2009-ben elkezdett faluképvédelmi programmal indult, amikor többen egyszerre ismertek rá a meglévő épített- és táji környezet, valamint a népi építészeti értékek fontosságára, majd elsőként ezek felmérésére és megőrzésére indultak el törekvések.

02 – Tézis

A faluképvédelmi programban és település-fejlesztési stratégiákban megfogalmazott irányelvek a kortárs székelyföldi építészeti **kibontakozásának alapját** képezik.

A falu/érték felmérések során gyűjtött tapasztalatok, felmérések és tanulmányok nemcsak az örökség védelmét szolgálják, hanem a továbbépítés integrálását a meglévő hagyományokba: az ekkor formálódó építészeti szemléletmód és alkotói hozzáállás mára már példaértékű gyakorlattá vált a kortárs székelyföldi építészetben.

03 – Tézis

A kortárs székegyföldi építészet művelői arra törekednek, hogy a periféria láthatóságának igénye **ne váljon öncélúvá**: a belső igény a láthatóságra egy kreált lokalizmushoz vezethet. Az építészeti gyakorlat legfőbb inspirációját ne a formanyelvből, hanem a helyet egyéb, kulturális alapon értelmező reflexiókból merítse.

A regionális építési kultúra nem ideológiát takar, a kulturális konzervativizmus erős jelenléte a hagyományos forma és motívumok stilsztikai utánzását eredményezheti, mely egy narratív megközelítési mód. A történeti folytonosság keresése nem regionális stíluskeresést jelent, nem formai jellegű, nem külső jegyekkel ragadható meg, hanem szemléleti alapállásként definiálható.

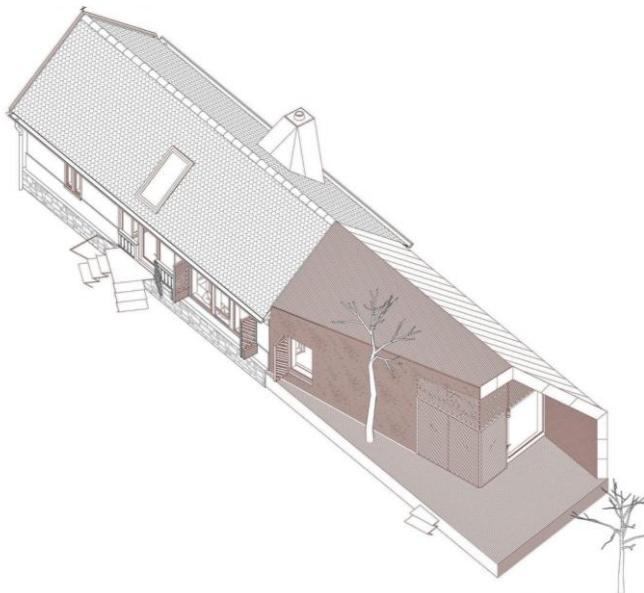

04 – Tézis

Az értekezésben felsorolt nemzetközi példákhoz hasonló paraméterek, fogalmak és folyamatok mentén rajzolódik ki a kortárs székelyföldi építészet egységes karaktere, egy **belülről jövő, természetes folyamatként**, mely az építőhagyomány őrzésére, folytathatóságára koncentrálnak.

Portugáliában az '50-es években felmérés sorozat keretében dokumentálták és katalogizálták a hagyományos népi építészet akkori állapotát, majd publikálták a kutatás eredményeit, mely az elkövetkező építész generációk számára nélkülözhetetlen viszonyítási ponttá vált.¹ Általában elmondható, hogy a szlovén, cseh vagy portugál kortárs építészet a meglévő kulturális értékekre alapozva tett szert nemzetközi ismertségre. Az érdeklődés oka nem identitás alapú, hanem a helyi hagyományos építészen alapszik.

---

¹ Szentirmai Tamás 2012. *Hagyományos egyszerűség – kortárs portugál építészet*. Tézisfüzet a *Kortárs portugál építészet* című könyvhöz. BME Középülettervezési Tanszék, Budapest

05 – Tézis

A hagyományokban gyökerező kortárs építészet nem másolja a paraszti kultúrát, hanem átformálja azt az absztrakció eszközeivel, mely ezután egyetemes mondanivalót képes hordozni magában.

A modern és kreatív absztrakció jellemzően a kortárs európai építészeti diskurzus része, mely során az épület absztrakt formáival különbözik környezetétől, de annak távolabbi hatásait is beépíti önmaga kompozíciójába és koncentráltan hordozza annak értékeit.² A dolgozatban bemutatott építészek a helyi kultúra egyetemes igazságait emelik be saját építészetükbe. U. Nagy Gábor szerint az építészet, mint kulturális-társadalmi jelenség a helyi és az egyetemes érvényűség között feszül, ugyanakkor a konkrét tervezés folyamán anyag és idea feszül egymásnak, itt érhető tetten művészet és építészet közti kapocs.³

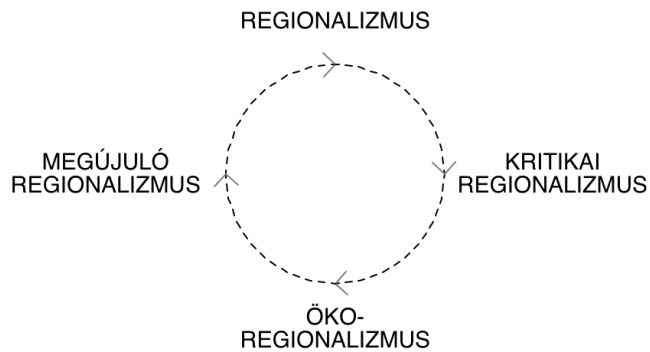
---

² Dr. Vukoszávlyev Zorán 2012. *Az épület mint táj - tektonikus formaalkotás a kortárs spanyol építészetben*. Tanulmány

³ U. NAGY Gábor 2013. *Táj - Régió - Identitás, Gondolatok és jegyzetek*. Régi-Új Magyar Építőművészet, 2013/3

06 – Tézis

A kortárs székelyföldi építészet **elméleti besorolása változott az időben**, a regionalizmus fogalmi változatainak alakulása - a társadalmi-, gazdasági- és ökológiai folyamatokkal, így korával összhangban - mutatható ki az elmúlt 15 év kísérletezéseinek eredményeként a kezdetben kritikai regionalizmussal jelölt alkotásoktól az ökológiai szempontokat is beemelő öko-regionalizmuson keresztül a „megújuló” regionalizmus legújabb értelmezési keretéig.

MESTERMUNKA

Családi ház, Budakalász, Pest megye
2019

Építész: Kovács-Magyar Zsuzsa

Tartószerkezeti tervező: Tóth László

Épületgépész tervező: Pintér Zoltán

Elektromos tervező: Handó József

Kivitelezés: Tradihouse Kft., Zeteváralja, Hargita megye, Románia

KÉPEK JEGYZÉKE

- 6.old.: Beszélgetés a helyi építészekkel, Csíkszereda, BME – ÉDI tanulmányút 2013
7. old.: Kászonújfalú falukép, 2023
8. old.: Fatároló és garázs, Gyergyószárhegy, forrás: <https://www.uar-bna.ro/2021/proiecte/626/>
9. old.: NAB ház, Gyergyócsomafalva, forrás: www.uar-bna.ro/2018/proiecte/320/
10. old.: NY ház, Göröcsfalva, forrás: www.uar-bna.ro/2021/proiecte/255/
11. old.: A regionalizmus fogalmi változatainak fejlődése, saját ábra
12. old.: Családi ház, Budakalász, fotó: Kőhidai Szabolcs
- Borító: Csíkszék, saját felvétel, 2022

Kovács-Magyar Zsuzsa

PEREMHELYZETEK

A kortárs székelyföldi építészet kritikai elemzése

BME Építőművészeti Doktori Iskola
Budapest 2023

